

Margarete I. ERSEN-RASCH (2009), **BASCHKIRISCH, Lehrbuch für Anfänger und Fortgeschrittene**, (Yeni Başlayanlar ve İleri Düzeydekiler İçin Başkurtça), 2 CD, Harrassowitz, Wiesbaden, ISBN 978-3-447-05730-1.

Bülent GÜL*

Bilindiği üzere Almanya’da Türkoloji çalışmalarının tarihi yüzyıllar öncesine gider. Bugün de Almanya’da bulunan Türkoloji enstitülerinin Türkolojiye yaptıkları katkı, övülmeye değerdir. Almanya’da hemen hemen Türkolojinin her alanı ile ilgili çalışmaların yapıldığını görmekteyiz. 1990’lü yılların başında Almanya’da Türkçe okuma ve öğrenme kitaplarının yazıyla başlanılmasından sonra, Türk ve Türk lehçelerinin öğretilmesine yönelik yeni metotlarla oluşturulmuş kitapların yazılmasına yönelinmiştir. Tabii burada Harrassowitz yayınevinin yaptığı katkıyı da unutmamak gerekir. Maalesef Almanya’da da Türkoloji ile ilgili çalışmaların

yayımlanmasında sıkıntı çekilmektedir. Adı geçen yayınevi, bu sıkıntılara rağmen yayınlarına devam etmektedir.

Almanya’da dil öğretimi konusunda yapılan çalışmalara bakıldığında önemli yayınların yapıldığı görülür (Gül 2006). Osmanlı Türkçesinin öğretilmesi ile ilgili olarak hem gramer çalışmaları hem de konuşma kılavuzları şeklinde dili öğretici yayınlar yapılmıştır. Bu tür yayın yapanlardan biri olan Alman Türkologlardan Georg Jacob, İslâm uygarlığı, Türk dili ve Türk halk edebiyatı üzerinde çalışmaları olan bir araştırmacıydı. Onun Osmanlı Türkçesinin öğretilmesi konusunda 1911 yılında yayımladığı *Hilfsbuch für Vorlesungen über das Osmanisch-Türkische*, 1. Teil, Berlin, adlı eser uzun yıllar kaynak olarak kullanılmıştır.

Ahmed Muhiddin, 1921 yılında Leipzig’de doktorasını tamamlamadan önce; o dönem için önemli olan Osmanlı Türkçesinin yazımı konusunda 1916 yılında *Türkische Schönschreibhefte*, ve 1918 yılında da konuşma kılavuzunu yayımlar *Türkischer Sprachführer*,. Konuşma kılavuzu şeklinde hazırlanan eser, Osmanlı devleti hakkında tamtıcı bilgiler de içeren bir çalışmadır.

* Dr., Hacettepe Üniversitesi.

BASCHKIRISCH

Otto Spies, Almanya'da Türk edebiyatı ve özellikle Türk halk edebiyatı üzerine yaptığı çalışmalarla haklı bir ün kazanmış bir akademisyendi. Onun hazırladığı *Türkischer Sprachführer. Grammatik, Gespräche, Redensarten*, Bonn, 1966 ve *Türkische Märchen*, Eugen Diederichs Verlag, 1967, çalışmaları Almanya'da hem Türkçenin öğrenilmesi hem de Türk masallarının tanıtılması açısından çok önemli idi.

Hans Joachim Kissling'in hazırladığı, *Osmanisch-türkische Grammatik*, Wiesbaden, 1960, XIV+245 s. adlı gramer çalışması, bugün de değerini yitirmemiş bir çalışmadır.

Münih Üniversitesi'nde çalışan Dr. Özgür Savaşçı (Doğ. 1955), Almanya'da Türkçenin öğretilmesi konusunda çalışmalar yapmıştır. Sözlükleri ile de tanınan Savaşçı'nın Türkçenin öğretilmesi konusunda yazdığı *Türkisch aktiv 1 - Arbeitsbuch*, München, 1989; *Türkisch aktiv 2 - Arbeitsbuch*, München, 1991, adlı çalışmaları ve M. Götz ile birlikte yayımladıkları *Expresskurs Türkisch*, München, 1992 adlı kitapları Türkçe kurs kitabı olarak kullanılmaktadır.

Almanya'da Hamburg Üniversitesi'nde çalışmalar yapan Korkut Buğday, özellikle Azerbaycan ve Osmanlı Türkçesi üzerine çalışmaktadır. Onun hazırlamış olduğu Osmanlı Türkçesi ile ilgili eseri, özellikle Osmanlı Türkçesi'ni öğrenmek isteyenler için hazırlanmış önemli bir öğrenme kitabıdır: *Osmanisch. Einführung in die Grundlagen der Literatursprache*, Harrassowitz Verlag, Wiesbaden, 1999, 311 s. Bu kitapta da, kurs kitabı şeklinde metinler üzerinden bölüm bölüm Osmanlı Türkçesinin gramer özelliklerinin, sözcüklüğünün öğretilmesi yöntemi seçilmiştir.

1990'lı yıllardan sonra Türk lehçelerinin öğretilmesi konusunda da modern metotlarla hazırlanmış çalışmaları görmektediriz. Nemat Rahmeti ve Korkut Buğday'ın birlikte hazırladıkları *Lehrbuch der aserbajdschanischen Sprache*, Wiesbaden, 1998, ve Nemat Rahmeti'nin yayımladığı *Ana dilimizde yazıb oxuyaq, ein Lehrbuch für erwachsene Aserbajdschaner*, Mainz, 1998. adlı çalışmalar Almanya'da Azerbaycan Türkçesinin öğretilmesi konusunda yazılmış önemli kitaplar olmuşlardır.

Almanya'da dil öğretimi konusunda önemli çalışmaları olan, Türkiye Türkçesi, Azerbaycan Türkçesi, özellikle Tatar ve Başkurt Türkçeleri üzerine çalışmalar yapan Margarete I. Ersen-Rasch'ın da bu konularda önemli yayınları vardır. Onun 1980 yılında yayımladığı *Türkisch für Sie. Ein moderner Sprachkurs für Erwachsene*, Bd. I, II, III, München, 1980, adlı çalışması Türkçenin öğretilmesi konusunda yazılmış önemli kurs kitaplarından olmuştur. Ersen-Rasch'ın hazırladığı kitaplarda dilin günlük hayattaki kullanımlarının da yer aldığı görülmektedir. Diyaloglar, monologlar, özel alanlarla ilgili seçilmiş metinler; oyun oynayarak dil öğrenme amacıyla hazırlanmış bulmacalar ve ülke hakkında bilgi veren pasajlarla dil öğrenimi hızlandırılmaktadır. Onun daha çok yeni olan, 2007 yılında yayımlanmış olan *TÜRKISCH-Lehrbuch für Anfänger und Fortgeschrittene*.

Harrassowitz Verlag, Wiesbaden. adlı çalışması da bu şekilde kurs kitabı olarak kendi kendine Türkçe öğrenmek isteyenlere yönelik hazırlanmış önemli bir çalışmadır (tanıtması için bkz. Uslu 2008: 183- 185).

Ersen-Rasch, Tatar ve Başkurt Türkçeleri konusundaki bilgisini de, 2009 yılında yayımladığı iki yeni kitabı ile göstermektedir. Tatar Türkçesi ile ilgili olan kitabı daha çok yenidir. 2009 yılının başlarında yayımlanan ve bu yazı ile de tanıtılmaya çalıştığımız kitap ise Başkurt Türkçesini öğrenmek isteyenler için hazırlanmış olan *Baschkirisch, Lehrbuch für Anfänger und Fortgeschrittene*, (Yeni Başlayanlar ve İleri Düzeydekiler İçin Başkurtça), adlı kitaptır. 30 bölümden oluşan kitap, adından da anlaşıldığı üzere, hem yetişkin öğrenci grupları için bir ders kitabı, hem de kendi kendine Başkurt Türkçesi öğrenmek isteyenlerin rahatlıkla kullanabileceği bir şekilde hazırlanmış; iki adet CD içinde de kitapta yer alan metinlerin, diyalogların nasıl okunacağını; Başkurt Türkçesinin nasıl telaffuz edileceğini gösteren mp3 ses kayıtları bulunmaktadır. Ses kayıtları mükemmel şekilde kaydedilmiş; uzman kişiler tarafından seslendirildiği de rahatlıkla anlaşılmaktadır.

Kitap, Başkurtça öğrenmek isteyenler için mükemmel bir fırsat sunmaktadır. Çünkü, Başkurt Türkçesi üzerine özellikle Rusça ve Başkurtça yazılmış bazı kitapların ve Amerika’da 1964 yılında N. Poppe tarafından yayımlanmış *Bashkir Manual*’in dışında fazla bir yayın bulmak mümkün değildir. Bu yayınların da elimizdeki kitap kadar titiz ve modern yöntemlerle hazırlanmış olduğunu söylemek güçtür. Ersen-Rasch tarafından kitap içine konulan diyaloglar ve özgün metinler, Başkurtça öğrenen kişinin bu ülkeye gittiğinde sıkıntı çekmeden yaşamını sürdürebilecek düzeyde günlük dil kullanımını sağlayacak düzeydedir. Eser, sadece öğrenciler için değil akademisyenler için de önemli bir dil öğrenme kitabı şeklindedir. Eserin giriş bölümünde kısaca Başkurt Türkçesinin ses özellikleri ve grameri ile ilgili bilgiler verilmiştir. Bu bölümde Başkurt alfabesi tanıtılmış, ünlüler ve uyumları ile ünsüzler; ayrıca belli başlı ses olayları; vurgu/tonlama ve doğru yazım kuralları yer almaktadır. Daha sonra 30 bölüm içinde diyaloglar ve metinlerle birlikte yine her bölümle ilgili gramer çalışmaları yer almaktadır.

Bölümleri genel olarak incelediğimizde yazarın her ayrıntıyı düşündüğü görülmektedir. Modern dil öğrenme kitaplarında genel olarak kullanılan yöntemler bu eserde de kullanılmıştır. Bölümlerin sıralanmasında özen gösterildiği, gramer özelliklerinin de belli düzende öğrencinin bir sıra içinde rahat öğrenmesini sağlamaya yönelik hazırlandığı anlaşılmaktadır. Metinlerin kolayca öğrenilmesi için her bölümde öğretilecek kelimelerin bir çok yerde çizimlerinin de gösterilmiş olması –mesela çeşitli meyve sebzelerin çizimleri hazırlanmış; saat ve hava durumu öğretilirken de görsel malzeme kullanılmış- öğrencinin görsel olarak da konuyu anlamasını kolaylaştırmıştır. Alıştırmalarda ise konuyla ilgili sorular sorulmuş; bu soruların bazen bulmaca şeklinde çözümlenmesi istenmiş; bazen de öğrencinin cevapları kendisinin yazması istenmiştir. Öğrenci açısından düşünüldüğünde kitaptaki alıştırmaların çözümü sırasında keyif alınacağı muhakkaktır. Alıştırmalardan sonra her bölümde işlenen konuya ait gramer bilgileri de verilmiştir.

BASCHKIRISCH

Ersen-Rasch, kitabın sonuna Başkurtça eklerin bir listesini örnekleriyle birlikte vermiştir. Bu listenin de Başkurtçadaki ekleri öğrenmek isteyenler için çok faydalı olacağını düşünüyoruz. Listenin hemen ardından isimlerin hâl eklerine göre çekimi gelmektedir. Burada çok fazla örneğin verilmiş olması; öğrencinin hâl eklerini iyi öğrenmesini sağlayacaktır. Daha sonrada fiillerin zamanlara göre çekimi örnekli olarak verilmiştir. Kitapta yer alan 30 bölümde geçen kelimelerle ilgili olarak da bir sözlük eklenmiştir. Bölümlerde verilen alıştırma soruların cevapları da yine kitabın sonuna eklenmiştir. Görüldüğü üzere eser, Başkurtça öğrenmek isteyenler için mükemmel bir kaynak durumundadır. Eserde okuma, okuduğunu anlama, dinleme ve çok az olarak yazma etkinlikleri düzenlenmiştir. Özellikle CD'lerde metinlerin yer alması öğrencinin hem telaffuzunu hem de duyduğunu doğru anlamayı pekiştirecektir. Kendi kendine Başkurtça öğrenmek isteyenler için belki eserin sonraki baskılarında CD'nin içine ayrıca metinler konulup, duyduğunu anlama ve soruya cevap verme çalışmalarının sayısı artırılabilir. Tabii, bu durum yeterli bilgi düzeyine gelmiş öğrenciler için geçerlidir. Ayrıca, yazma çalışmalarının da artırılması mümkün olabilir. Üniversitelerde yer alan Başkurtça dersleri için ise kitap yeterli olacaktır. Ders kitabı olarak uzun yıllar üniversitelerde okutulacak bir kitabı hazırlayan Ersen-Rasch'ı kutlamak gerekir diye, düşünüyorum. Onun daha yeni basılan Tatarca öğrenme kitabının da çok faydalı olacağını, şimdiden söyleyebilirim. Modern dil öğretme yöntemleri ile hazırlanmış bu tür çalışmalar ile Türk lehçelerinin öğretilmesinin daha da kolaylaşacağı açıktır. 1960'lı yıllarda yayımlanmış Kırgız, Türkmen, Başkurt, Çuvaş vb. lehçelere ait manual/el kitapların değeri tabii ki azalmamıştır. Türk cumhuriyetlerine gitmenin zor olduğu dönemlerde bu kitaplar sayesinde dil öğrenimi sağlanmıştı. Ancak, teknolojik imkânlardan da faydalanılarak modern dil yöntemleri ile hazırlanmış dil öğrenim kitaplarına da ne kadar ihtiyaç duyduğumuz da açıktır. Ersen-Rasch, Türkiye Türkçesi, Başkurt Türkçesi ve Tatar Türkçesi için gerekli olan bu ihtiyacı karşılamıştır. Değerli yazarımızdan daha yeni çalışmalar da beklediğimizi; diğer Türk lehçelerini için de bu tür çalışmaların bir an önce hazırlanması gerektiğini belirtmek istiyoruz. Başkurt Türkçesini öğrenmek isteyenler, önemli bir kaynağa Ersen-Rasch sayesinde kavuşmuşlardır. Yazarı ve son dönemlerdeki ekonomik gelişmelerden dolayı enstitülerin bile zor günler geçirdiği Almanyada Türkoloji eserlerini yayımlamaya devam eden Harrassowitz yayınevini kutluyoruz.

Kaynaklar

- GÜL, Bülent, (2006), "Almanya'da Türkoloji Çalışmaları", *Türkbilig*, 2006/11: 56- 117.
USLU, Zeki, (2008), "Ersen-Rasch, Margarete I. TÜRKISCH-Lehrbuch für Anfaenger und Fortgeschrittene. Harrassowitz Verlag. Wiesbaden. 2007. XIV+316 sayfa. (ISBN 978- 3-447-0550-9)", *Türkbilig*, 2008/15:183-185.